

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК
ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ**

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**МЕТОДОЛОГІЯ ЕМПІРИЧНИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ У ПСИХОЛОГІЇ**

053 «Психологія»

Київ – 2020

Розробник: Васютинський Вадим Олександрович, доктор психологічних наук, професор, головний науковий співробітник лабораторії психології мас і спільнот

Рецензент: Коваленко А.Б., доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Робочу програму схвалено на засіданні вченої ради Інституту соціальної та політичної психології НАПН України

Протокол від «26» травня 2016 року № 07/16

Робочу програму оновлено та схвалено на засіданні вченої ради Інституту соціальної та політичної психології НАПН України

Протокол від «16» січня 2020 року № 01/20

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програму укладено згідно з вимогами Європейської кредитно трансферно-накопичувальної системи організації навчання. Робоча навчальна програма визначає обсяги знань, які повинен опанувати аспірант відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики.

Теми дисципліни дають уявлення про зміст, особливості вироблення та процедуру застосування класичних і сучасних методів емпіричних досліджень у психології, використання яких дає змогу отримувати науково обґрунтовані кількісні та якісні дані в різних сферах дослідної діяльності психологів, зокрема під час виконання завдань дисертаційного проєкту.

Основними методами, які використовуються в процесі вивчення дисципліни, є евристичний, дослідницький та пояснювально-ілюстративні, що спонукають аспірантів до активного визначення місця своїх досліджень у загальному науково-методологічному контексті.

Мета навчальної дисципліни – опанування теоретичних професійних знань про функціонування емпіричних методів у галузях психологічної науки, набуття вмінь оцінювати, вибирати, розробляти та використовувати ефективні методи дослідження психічних явищ, оволодіння практичними навичками їхнього адекватного застосування відповідно до поставлених цілей і завдань.

Завдання навчального курсу:

1. Ознайомити аспірантів із проблемою зв'язків і відношень теоретичних та емпіричних методів у психологічних дослідженнях;
2. Актуалізувати знання про наявні в психології погляди на місце емпіричних методів у поясненні змісту психічних явищ;
3. Розкрити особливості використання емпіричних методів у загально-, соціально- та політико-психологічних дослідженнях;
4. Сприяти формуванню об'єктивної наукової позиції щодо вибору і застосування емпіричних методів у дослідженнях за темою дисертації;
5. Розвивати науково-дослідницькі компетенції з використання емпіричних методів у процесі виконання завдань дисертації;
6. Сприяти адекватній науково-психологічній інтерпретації результатів на основі застосування емпіричних методів дослідження.

За підсумками вивчення дисципліни аспірант повинен знати:

- зміст сучасних підходів до методологічних проблем емпіричних досліджень у психології;
- основні методи емпіричних досліджень та особливості їхнього застосування в загальній, соціальній і політичній психології;
- принципи добору та використання психологічних методик відповідно до предмету і завдань дослідження;
- особливості організації та процедури емпіричних досліджень у межах визначеної проблематики;

- можливі труднощі застосування емпіричних методів і способи їхнього уникнення або подолання;
- принципи і прийоми обробки та якісної інтерпретації отриманих кількісних показників.

За підсумками вивчення дисципліни аспірант повинен уміти:

- ставити цілі і формулювати завдання емпіричного дослідження;
- визначати процедуру та етапи емпіричного дослідження;
- визначати методи та формувати набір методик для емпіричного дослідження;
- формувати вибірку для емпіричного дослідження;
- організовувати підготовку та проведення емпіричного дослідження;
- забезпечувати наукову адекватність застосування методів і методик;
- здійснювати коректну статистичну обробку отриманих даних;
- компетентно інтерпретувати результати емпіричного дослідження.

У процесі освоєння дисципліни аспірант розвиває такі **компетенції**:

- Здатність розроблення та реалізація проектів, включаючи власні дослідження;
- Здатність ініціювання дослідницько-інноваційних проектів та автономно працювати під час їх реалізації;
- Здатність застосовувати сучасні інформаційні технології у різних видах професійної діяльності;
- Здатність знаходити, обробляти й аналізувати необхідну інформацію для рішення проблем й прийняття рішень;
- Здатність самостійно виконувати науково-дослідну діяльність у галузі знань «Соціальні та поведінкові науки» з використанням сучасних теорій, методів та інформаційно-комунікаційних технологій;
- Здатність адаптувати і узагальнювати результати сучасних психологічних досліджень для вирішення наукових і практичних проблем;
- Здатність планувати й організовувати роботу дослідницьких колективів з рішення наукових та науково-освітніх завдань;
- Здатність проводити теоретичні й експериментальні дослідження, математичне й комп'ютерне моделювання психічних явищ;
- Здатність планувати, організовувати роботу та керувати проектами у галузі знань «Соціальні та поведінкові науки»;
- Здатність виявляти психологічні закономірності поведінки та діяльності особистості у соціальному середовищі;
- Здатність досліджувати соціальні особливості і якості особистості як суб'єкта соціальних стосунків і відносин;
- Здатність здійснювати критичний аналіз, оцінку та прогноз масових соціально-психологічних процесів, явищ та стихійних впливів.

Місце в структурно-логічній схемі спеціальності. Навчальна дисципліна «Методологія емпіричних досліджень у психології» є нормативною дисципліною природничо-наукового циклу підготовки докторів філософії з психології, що тісно пов'язана із загальною, соціальною, експериментальною психологією, психодіагностикою тощо.

Вивчення дисципліни «Методологія емпіричних досліджень у психології» передбачено навчальним планом у третьому семестрі для аспірантів денної/заочної форми навчання.

Загальний обсяг курсу – 60 годин, із яких 10/6 годин лекцій, 10/6 годин практичних занять, 40/48 годин самостійної роботи.

Система контролю та оцінки. Протягом вивчення дисципліни оцінюється робота аспірантів на практичних заняттях та їхні доповіді за результатами власних досліджень. Завершується вивчення курсу екзаменом.

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

I. ОПИС ПРЕДМЕТУ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-професійний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 2	Галузь знань 0301 «Соціально-політичні науки»	Цикл наукової підготовки	
	Напрямок підготовки 053 «Психологія»		
Модулів – 1	Спеціальність	Рік підготовки	
Змістових модулів – 1		2-й	
		Семестр	
Загальна кількість годин – 60		3-й	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 1,1 самостійної роботи аспіранта – 2,3	Освітньо-кваліфікаційний рівень: Доктор філософії з психології	10 год.	6 год.
		Практичні, семінарські	
		10 год.	6 год.
		Лабораторні	
		Самостійна робота	
		40 год.	48 год.
		Модульний контроль	
		Семестровий контроль	
		Вид контролю:	
		екзамен	

II. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ №	Теми	Кількість годин							
		Разом	Аудиторні	Лекції	Практичні заняття	Семінарські заняття	Самостійна робота	Модульний контроль	Семестровий контроль
3-й семестр									
Змістовий модуль I									
1.	Загальні проблеми застосування емпіричних методів у психології	12/12	4/4	2/2	2/2		8/12		
2.	Очевидне і неочевидне як об'єкт психологічного дослідження	12/12	4/2	2/1	2/1		8/9		
3.	Популярні методи сучасних психологічних досліджень	12/12	4/2	2/1	2/1		8/9		
4.	Методологія дослідження індивідуальних і колективних явищ	12/12	4/2	2/1	2/1		8/9		
5.	Соціальний контекст психологічного дослідження	12/12	4/2	2/1	2/1		8/9		
Разом за семестр		60/60	20/12	10/6	10/6		40/48		
Всього за навчальним планом		60/60	20/12	10/6	10/6		40/48		

III. ПРОГРАМА

Лекція 1. Загальні проблеми застосування емпіричних методів у психології (2/2 год.)

Відношення об'єктивного і суб'єктивного в психологічних дослідженнях. Співвідношення емпіричних і теоретичних методів. Місце теоретичних та емпіричних моделей у дослідженні. Труднощі формалізації і квантифікації психологічних даних. Взаємозалежність змінних і причинно-наслідкові зв'язки. Логіка застосування якісних і кількісних методів. Призначення та особливості констатувальних і формуально-корекційних методів. Значення статистичної обробки даних для вияву психологічних закономірностей. Досвід емпіричних досліджень в Інституті соціальної та політичної психології НАПН України.

Практичне заняття (2/2 год.)

Структурно-логічна оцінка застосування якісних і кількісних методів у дослідженнях Інституту соціальної та політичної психології НАПН України

Самостійна робота (8/12 год.)

Обґрунтування вибору методів емпіричних досліджень у контексті предмету, мети і завдань дисертаційного проекту

Література:

1. Бондарчук О. І. Експериментальна психологія: Курс лекцій. – К. МАУП, 2003. – 120 с.
2. Галян О. І., Галян І. М. Експериментальна психологія: навч. посіб. – К.: Академвидав, 2012 – 400 с.
3. Горбунова В. В. Експериментальна психологія в схемах і таблицях: навч. посіб. – К.: Професіонал, 2007. – 208 с.
4. Любімова Ю. А. Сімейний нарратив: мереживо особистих історій [моногр.]. – К.: Міленіум, 2015. – 194 с.
5. Максименко С. Д., Носенко Е. Л. Експериментальна психологія: Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 360 с.
6. Методи групової роботи в системі освіти: метод. реком. / за ред. П. П. Горностая. – К.: Міленіум, 2017. – 64 с.
7. Основи соціальної психології: Навч. посіб. / За ред. М. М. Слюсаревського. – К.: Міленіум, 2008. – 536 с.

Лекція 2. Очевидне і неочевидне як об'єкт психологічного дослідження (2/1 год.)

Урахування ймовірнісного характеру психічних явищ. Голізм і редуccionізм в інтерпретації даних. Проблеми розрізнення наукових і містичних тлумачень суб'єктивного змісту. Межі використання критеріїв здорового глузду в психологічних поясненнях. Нейтралізація впливу очікувань та упереджень випробуваних. Методи опосередкованого вивчення психічних явищ. Подолання

усталеного в психологічному дослідженні. Вихід із зони комфорту як когнітивна функція дослідника.

Практичне заняття (2/1 год.)

Структурно-логічна оцінка використання критеріїв здорового глузду в дослідженнях Інституту соціальної та політичної психології НАПН України

Самостійна робота (8/9 год.)

Обґрунтування наукового змісту методів емпіричних досліджень у контексті предмету, мети і завдань дисертаційного проєкту

Література:

1. Бондарчук О. І. Експериментальна психологія: Курс лекцій. – К. МАУП, 2003. – 120 с.
2. Галян О. І., Галян І. М. Експериментальна психологія: навч. посіб. – К.: Академвидав, 2012 – 400 с.
3. Горбунова В. В. Експериментальна психологія в схемах і таблицях: навч. посіб. – К.: Професіонал, 2007. – 208 с.
4. Максименко С. Д., Носенко Е. Л. Експериментальна психологія: Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 360 с.
5. Модернізаційні процеси в освіті та суспільстві: психотехнології супроводу [монографія] / за ред. П. Д. Фролова. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2013. – 312 с.
6. Найдьонова Л. А. Медіапсихологія: основи рефлексивного підходу: підручник. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2013. – 244 с.
7. Основи соціальної психології: Навч. посіб. / За ред. М. М. Слюсаревського. – К.: Міленіум, 2008. – 536 с.
8. Психологія групової ідентичності: закономірності становлення [монографія] / за наук. ред. П. П. Горностая. – К.: Міленіум, 2014. – 252 с.
9. Соціальна психологія бідності: монографія / за ред. В. О. Васютинського. – К.: Міленіум, 2016. – 294 с.

Лекція 3. Популярні методи сучасних психологічних досліджень (2/1 год.)

Коректність використання особистісних питальників та психологічних тестів. Проблеми застосування експерименту в соціальній та політичній психології. Емпірична ефективність суб'єктивного шкалювання та психосемантичних методів, рефлексивних, самооцінних і наративних методів, соціального порівняння. Методологічні основи застосування контент-аналізу, експертної оцінки, групової оцінки, соціометрії. Доцільність і труднощі розробки власних методик.

Практичне заняття (2/1 год.)

Структурно-логічна оцінка співвідношення різних методів у дослідженнях Інституту соціальної та політичної психології НАПН України

Самостійна робота (8/9 год.)

Обґрунтування доцільності та можливості застосування експерименту в контексті предмету, мети і завдань дисертаційного проєкту

Література:

1. Бондарчук О. І. Експериментальна психологія: Курс лекцій. – К. МАУП, 2003. – 120 с.
2. Галян О. І., Галян І. М. Експериментальна психологія: навч. посіб. – К.: Академвидав, 2012 – 400 с.
3. Горбунова В. В. Експериментальна психологія в схемах і таблицях: навч. посіб. – К.: Професіонал, 2007. – 208 с.
4. Губеладзе І. Г. Сільська молодь у місті: пошук ідентичності: монографія. – К.: Міленіум, 2015. – 236 с.
5. Любімова Ю. А. Сімейний нарратив: мереживо особистих історій [моногр.]. – К.: Міленіум, 2015. – 194 с.
6. Максименко С. Д., Носенко Е. Л. Експериментальна психологія: Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 360 с.
7. Основи соціальної психології / За ред. М. М. Слюсаревського. – К., 2008.
8. Соціальна психологія бідності: монографія / за ред. В. О. Васютинського. – К.: Міленіум, 2016. – 294 с.
9. Способи підвищення соціально-адаптивних можливостей людини в умовах переживання наслідків травматичних подій: метод. реком. / за наук. ред. Т. М. Титаренко. – Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2017. – 80 с.
10. Формування навичок ефективної політичної участі молоді: технології психологічного супроводу: монографія / за наук. ред. Л. О. Кияшко. – К.: Міленіум, 2014. – 314 с.

Лекція 4. Методологія дослідження індивідуальних і колективних явищ (2/1 год)

Проблеми формування вибірки та забезпечення її репрезентативності. Особливості використання індивідуальної і групової психодіагностики. Соціально-психологічний тренінг та інші методи групової роботи. Дослідження масових явищ у соціальній та політичній психології. Проблеми організації та проведення опитувань на великих вибірках. Провідні тенденції сучасних кроскультурних досліджень. Місце гендерних і феміністських досліджень в емпіричній парадигмі психології. Емпіричний зміст інтеракціоністських, конструктивістських та дискурсивних підходів.

Практичне заняття (2/1 год.)

Структурно-логічна оцінка методів вивчення індивідуальних і колективних явищ у дослідженнях Інституту соціальної та політичної психології НАПН України

Самостійна робота (8/9 год.)

Обґрунтування вибору методів індивідуального, групового і масового дослідження в контексті предмету, мети і завдань дисертаційного проєкту

Література:

1. Бондарчук О. І. Експериментальна психологія: Курс лекцій. – К. МАУП, 2003. – 120 с.
2. Галян О. І., Галян І. М. Експериментальна психологія: навч. посіб. – К.: Академвидав, 2012 – 400 с.
3. Горбунова В. В. Експериментальна психологія в схемах і таблицях: навч. посіб. – К.: Професіонал, 2007. – 208 с.
4. Губеладзе І. Г. Сільська молодь у місті: пошук ідентичності: монографія. – К.: Міленіум, 2015. – 236 с.
5. Максименко С. Д., Носенко Е. Л. Експериментальна психологія: Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 360 с.
6. Методи групової роботи в системі освіти: метод. реком. / за ред. П. П. Горностая. – К.: Міленіум, 2017. – 64 с.
7. Модернізаційні процеси в освіті та суспільстві: психотехнології супроводу [монографія] / за ред. П. Д. Фролова. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2013. – 312 с.
8. Найдьонова Л. А. Медіапсихологія: основи рефлексивного підходу: підручник. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2013. – 244 с.
9. Основи соціальної психології: Навч. посіб. / За ред. М. М. Слюсаревського. – К.: Міленіум, 2008. – 536 с.
10. Подолання негативних наслідків належності до неефективних субкультур: соціально-психологічний тренінг: метод. реком. / за ред. В. О. Васютинського. – К.: Міленіум, 2016. – 58 с.
11. Психологія групової ідентичності: закономірності становлення [монографія] / за наук. ред. П. П. Горностая. – К.: Міленіум, 2014. – 252 с.
12. Психолого-педагогічне забезпечення соціально-психологічного клімату в колективі навч.-метод. комплекс спецкурсу для слухачів ін-тів післядиплом. пед. освіти / за ред. П. П. Горностая. – К.: Міленіум, 2016. – 48 с.
13. Соціальна психологія бідності: монографія / за ред. В. О. Васютинського. – К.: Міленіум, 2016. – 294 с.
14. Соціально-психологічна підтримка освітніх реформ: метод. посіб. / за ред. П. Д. Фролова. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2012. – 88 с.
15. Формування навичок ефективної політичної участі молоді: технології психологічного супроводу: монографія / за наук. ред. Л. О. Кияшко. – К.: Міленіум, 2014. – 314 с.

Лекція 5. Соціальний контекст психологічного дослідження (2/1 год)

Засоби подолання впливу соціальної бажаності. Урахування впливу оточення і громадської думки. Спілкування з випробуваними і вплив експериментатора.

Особливості залучення представників різних соціальних груп до участі в дослідженні. Етичні проблеми: дотримання конфіденційності, згода випробуваних на участь у дослідженні, зокрема формульованому, застосування маніпулятивних технік, особливості роботи з неповнолітніми випробуваними.

Практичне заняття (2/1 год.)

Структурно-логічна оцінка методів урахування соціального контексту в дослідженнях Інституту соціальної та політичної психології НАПН України

Самостійна робота (8/9 год.)

Обґрунтування стилю і засобів спілкування з випробуваними в контексті предмету, мети і завдань дисертаційного проєкту

Література:

1. Бондарчук О. І. Експериментальна психологія: Курс лекцій. – К. МАУП, 2003. – 120 с.
2. Галян О. І., Галян І. М. Експериментальна психологія: навч. посіб. – К.: Академвидав, 2012 – 400 с.
3. Горбунова В. В. Експериментальна психологія в схемах і таблицях: навч. посіб. – К.: Професіонал, 2007. – 208 с.
4. Губеладзе І. Г. Сільська молодь у місті: пошук ідентичності: монографія. – К.: Міленіум, 2015. – 236 с.
5. Максименко С. Д., Носенко Е. Л. Експериментальна психологія: Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 360 с.
6. Модернізаційні процеси в освіті та суспільстві: психотехнології супроводу [монографія] / за ред. П. Д. Фролова. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2013. – 312 с.
7. Найдюнова Л. А. Медіапсихологія: основи рефлексивного підходу: підручник. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2013. – 244 с.
8. Основи соціальної психології: Навч. посіб. / За ред. М. М. Слюсаревського. – К.: Міленіум, 2008. – 536 с.
9. Психологія групової ідентичності: закономірності становлення [монографія] / за наук. ред. П. П. Горностая. – К.: Міленіум, 2014. – 252 с.
10. Психолого-педагогічне забезпечення соціально-психологічного клімату в колективі навч.-метод. комплекс спецкурсу для слухачів ін-тів післядиплом. пед. освіти / за ред. П. П. Горностая. – К.: Міленіум, 2016. – 48 с.
11. Соціальна психологія бідності: монографія / за ред. В. О. Васютинського. – К.: Міленіум, 2016. – 294 с.
12. Соціально-психологічна підтримка освітніх реформ: метод. посіб. / за ред. П. Д. Фролова. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2012. – 88 с.
13. Формування навичок ефективної політичної участі молоді: технології психологічного супроводу: монографія / за наук. ред. Л. О. Кияшко. – К.: Міленіум, 2014. – 314 с.

IV. СИСТЕМА ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

Навчальні досягнення аспірантів оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100. Контроль успішності аспіранта з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчально-методичної карти (п. IV), де зазначено види й терміни контролю. Систему рейтингових балів для різних видів контролю та порядок їх переведення у національну (4-бальну) та європейську (ECTS) шкалу подано у табл. 1 та табл. 2:

Таблиця 1. Розрахунок рейтингових балів за видами поточного (модульного) контролю

№ з/п	Вид діяльності	Кількість рейтингових балів (к-ть х бал)
1.	Робота на практичному занятті	5x6=30 / 3x10=30
2.	Самостійна робота	5x6=30 / 5x6=30
	Всього	60/60
	Підсумковий рейтинговий бал	
	Екзамен	40/40
	Всього	100/100

У процесі оцінювання навчальних досягнень аспірантів застосовуються такі методи:

- *методи усного контролю*: індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда;
- *методи самоконтролю*: уміння самостійно оцінювати свої знання;
- *методи взаємного та спільного контролю*.

Таблиця 2. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90 – 100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) ву межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
B	82 – 89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) у межах обов'язкового матеріалу без істотних помилок
C	75 – 81 балів	Добре – загалом добрий рівень знань (умінь) із незначною кількістю помилок
D	69 – 74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності.
E	60 – 68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35 – 59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань із можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1 – 35 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

V. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Основними методами, які використовуються в процесі вивчення дисципліни, є евристичний, дослідницький та пояснювально-ілюстративні. Спонування аспірантів до активного визначення місця своїх досліджень у загальному науково-методологічному контексті здійснюється на основі реалізації таких методів навчання.

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1) За джерелом інформації:

- Словесні: лекція, пояснення, розповідь, бесіда.
- Практичні: практичні вправи, робота з інформаційними джерелами, взаємна експертна оцінка дисертаційних проектів.

2) За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4) За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; колективна робота аспірантів; самостійна робота аспірантів; виконання індивідуальних навчальних завдань.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності: створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості.

III. Інтерактивні методи навчання: дискусія; мозковий штурм, ділова гра.

VI. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ

- навчальні посібники;
- робоча навчальна програма;
- методичні матеріали з підготовки до практичних занять та виконання індивідуальних навчальних завдань;
- комп'ютерні технології;
- новітні інформаційно-комунікативні технології.

VII. ПИТАННЯ НА ЕКЗАМЕН

1. Відношення об'єктивного і суб'єктивного в психологічних дослідженнях
2. Співвідношення емпіричних і теоретичних методів психологічних досліджень
3. Місце теоретичних та емпіричних моделей у психологічному дослідженні
4. Труднощі формалізації і квантифікації психологічних даних
5. Взаємозалежність психологічних змінних і причинно-наслідкові зв'язки
6. Логіка застосування якісних і кількісних методів у психологічних дослідженнях
7. Призначення та особливості констатувальних і формувальних-корекційних методів психологічних досліджень
8. Значення статистичної обробки даних для вияву психологічних закономірностей
9. Урахування ймовірного характеру психічних явищ
10. Голізм і редукціонізм в інтерпретації психологічних даних
11. Проблеми розрізнення наукових і містичних тлумачень психічних явищ
12. Межі використання критеріїв здорового глузду в психологічних поясненнях
13. Нейтралізація впливу очікувань та упереджень випробуваних у психологічних дослідженнях
14. Методи опосередкованого вивчення психічних явищ
15. Подолання усталеного знання в психологічному дослідженні
16. Вихід із зони комфорту як когнітивна функція дослідника
17. Коректність використання особистісних питальників та психологічних тестів
18. Проблеми застосування експерименту в соціальній та політичній психології
19. Емпірична ефективність суб'єктивного шкалювання та психосемантичних методів
20. Емпірична ефективність рефлексивних і самооцінних методів, соціального порівняння
21. Методологічні основи застосування контент-аналізу та експертної оцінки
22. Методологічні основи застосування групової оцінки та соціометрії
23. Доцільність і труднощі розробки власних психологічних методик
24. Проблеми формування вибірки та забезпечення її репрезентативності в психологічних дослідженнях
25. Особливості застосування індивідуальної і групової психодіагностики
26. Соціально-психологічний тренінг та інші методи групової роботи
27. Дослідження масових явищ у соціальній та політичній психології
28. Проблеми організації та проведення опитувань на великих вибірках
29. Провідні тенденції сучасних кроскультурних досліджень
30. Місце гендерних і феміністських досліджень в емпіричній психології
31. Емпіричний зміст інтеракціоністських, конструктивістських та

- дискурсивних підходів у психології
32. Засоби подолання впливу соціальної бажаності в психологічному дослідженні
 33. Урахування впливу оточення і громадської думки в психологічному дослідженні
 34. Спілкування з випробуваними і вплив експериментатора в психологічному дослідженні
 35. Особливості залучення представників різних соціальних груп до участі в психологічному дослідженні
 36. Етичні проблеми психологічного дослідження: дотримання конфіденційності, згода випробуваних на участь у дослідженні, зокрема формульованню, застосування маніпулятивних технік
 37. Особливості проведення психологічних досліджень із неповнолітніми випробуваними
 38. Досвід емпіричних досліджень в Інституті соціальної та політичної психології НАПН України: проблеми спілкування та міжособових стосунків
 39. Досвід емпіричних досліджень в Інституті соціальної та політичної психології НАПН України: аналіз соціальної ситуації розвитку дітей і молоді
 40. Досвід емпіричних досліджень в Інституті соціальної та політичної психології НАПН України: психологічний зміст групової динаміки та міжгрупових відносин
 41. Досвід емпіричних досліджень в Інституті соціальної та політичної психології НАПН України: закономірності й тенденції розвитку масової свідомості та поведінки
 42. Досвід емпіричних досліджень в Інституті соціальної та політичної психології НАПН України: умови й чинники участі особи в політичному житті
 43. Досвід емпіричних досліджень в Інституті соціальної та політичної психології НАПН України: проблеми психології влади і політичного лідерства
 44. Досвід емпіричних досліджень в Інституті соціальної та політичної психології НАПН України: соціально-психологічні аспекти масової комунікації та медіаосвіти молоді
 45. Досвід емпіричних досліджень в Інституті соціальної та політичної психології НАПН України: технології соціально-психологічного консультування

VIII. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Бондарчук О. І. Експериментальна психологія: Курс лекцій. – К. МАУП, 2003. – 120 с.
2. Галян О. І., Галян І. М. Експериментальна психологія: навч. посіб. – К.: Академвидав, 2012 – 400 с.
3. Горбунова В. В. Експериментальна психологія в схемах і таблицях: навч. посіб. – К.: Професіонал, 2007. – 208 с.
4. Максименко С. Д., Носенко Е. Л. Експериментальна психологія: Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 360 с.
5. Основи соціальної психології: Навч. посіб. / За ред. М. М. Слюсаревського. – К.: Міленіум, 2008. – 536 с.

Додаткова:

1. Губеладзе І. Г. Сільська молодь у місті: пошук ідентичності: монографія. – К.: Міленіум, 2015. – 236 с.
2. Любімова Ю. А. Сімейний нарратив: мереживо особистих історій [моногр.]. – К.: Міленіум, 2015. – 194 с.
3. Методи групової роботи в системі освіти: метод. реком. / за ред. П. П. Горностая. – К.: Міленіум, 2017. – 64 с.
4. Модернізаційні процеси в освіті та суспільстві: психотехнології супроводу [монографія] / за ред. П. Д. Фролова. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2013. – 312 с.
5. Найдьонова Л. А. Медіапсихологія: основи рефлексивного підходу: підручник. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2013. – 244 с.
6. Подолання негативних наслідків належності до неефективних субкультур: соціально-психологічний тренінг: метод. реком. / за ред. В. О. Васютинського. – К.: Міленіум, 2016. – 58 с.
7. Психологія групової ідентичності: закономірності становлення [монографія] / за наук. ред. П. П. Горностая. – К.: Міленіум, 2014. – 252 с.
8. Психолого-педагогічне забезпечення соціально-психологічного клімату в колективі навч.-метод. комплекс спецкурсу для слухачів ін-тів післядиплом. пед. освіти / за ред. П. П. Горностая. – К.: Міленіум, 2016. – 48 с.
9. Соціальна психологія бідності: монографія / за ред. В. О. Васютинського. – К.: Міленіум, 2016. – 294 с.
10. Соціально-психологічна підтримка освітніх реформ: метод. посіб. / за ред. П. Д. Фролова. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2012. – 88 с.
11. Способи підвищення соціально-адаптивних можливостей людини в умовах переживання наслідків травматичних подій: метод. реком. / за наук. ред. Т. М. Титаренко. – Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2017. – 80 с.

12. Формування навичок ефективної політичної участі молоді: технології психологічного супроводу: монографія / за наук. ред. Л. О. Кияшко. – К.: Міленіум, 2014. – 314 с.

Інформаційні ресурси

1. <http://ispp.org.ua/> – сайт Інституту соціальної та політичної психології НАПН України